

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
АВТОБІОГРАФІЧНИХ ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТІВ

Статтю присвячено аналізу текстів автобіографічного характеру, що функціонують в українській політичній комунікації. Виявлено особливості структурно-композиційного та мовностилістичного типу, а також запропоновано типологію політичних автобіографій.

Ключові слова: політична комунікація, політичний текст, автобіографія, політичний імідж.

Актуальність статті. У центрі уваги сучасної політичної лінгвістики насамперед постають тексти різної жанрової природи та форми втілення політичного дискурсу (К. С. Серажим, Л. М. Синельникова, А. П. Чудінов, О. Й. Шейгал та ін.), проте політична автобіографія здебільшого залишається поза увагою науковців. Презентація автоіміджу насамперед передбачає подання біографічних відомостей про політика. Поширеним способом вербального представлення цього іміджевого аспекту є біографія, точніше, на думку Д. Ольшанського, іміджева легенда, що складається з біографії та викладу політичної передвиборчої платформи [4, с. 395]. Основою біографії в політичній комунікації виступає інформація стосовно походження та кар'єрного росту, подана у світлі відповідних політичних параметрів.

Метою нашої розвідки є дослідження текстів політичних автобіографій у структурно-композиційному та мовностилістичному аспектах, що зумовлює розв'язання таких **завдань**: визначити поняття політичної автобіографії, окреслити композиційну специфіку текстів політичних автобіографій, простежити закономірності вербальної репрезентації автобіографій політиків.

Об'єкт дослідження - тексти автобіографій українських політичних діячів, а предмет - вербальні засоби представлення іміджу в політичних автобіографіях. Матеріалом слугували автобіографії відомих українських політиків, подані як офіційні тексти для висвітлення іміджевих характеристик протягом передвиборних кампаній 2010-2014 років.

Політична автобіографія як жанр політичного тексту не повинна бути «нейтральною», її основним завданням є створення образу лідера, переможця [1, с. 52]. Цей образ потрібно ґрунтувати на одному із соціально-політичних міфів, що здебільшого передбачають образи героїв. І. Черпанова підкреслює, що в процесі функціонування «нейтральна» інформація втрачає свої інформативні риси, навіть може набути негативних конотацій і спрацювати проти свого об'єкта [6, с. 291].

Основним засобом формування та презентації автоіміджу є автобіографи, тобто біографічні відомості політиків, подані від 1-ої особи та написані за правилами одного із жанрів офіційно-ділового тексту - автобіографії. Автобіографію пишуть від 1-ої особи та зазначають лише етапні події в житті людини. В автобіографії обов'язково вказують: прізвище, ім'я, по батькові; дату і місце народження; відомості про навчання (в хронологічній послідовності); відомості про трудову діяльність; відомості про склад сім'ї; дату; підпис. На відміну від

переважної більшості інших документів автобіографію пишуть власноруч і від руки. Автобіографію завжди пишуть під час влаштування на роботу, за таких умов необхідно детально зазначити всі відомості про трудову діяльність.

У політичній комунікації виокремлюють два типи біографічних текстів - *біографія-конспект* і *біографія-розповідь* [2, с. 169], що стосується й подання автобіографічних відомостей. Перший тип передбачає стисле подання відомостей про політика у вигляді переліку дат і подій. Такий спосіб характерний для автобіографій багатьох українських політиків, наприклад, автобіографія колишнього президента України В. Ющенка:

Я, Ющенко Віктор Андрійович, народився 23 лютого 1954 року у с. Хоружівка Недригайлівського району Сумської області у родині вчителів. Громадянин України. (...)

1975- 1976роки - служба в Радянській Армії.

1976- 1985 роки - виконуючий обов'язки економіста, керуючий Ульяновським відділенням Держбанку.

1985—1987 роки - заступник начальника Управління Української республіканської контори Держбанку: (...)

В Україні проживаю з 1954 року. Судимий не був.

За змістовими характеристиками і черговістю подання інформації виокремлюємо такі структурні елементи в політичній автобіографії: прізвище, ім'я, по батькові; час і місце народження; освіта; кар'єрний ріст; сучасний стан справ; відомості про родину і особистісні зацікавлення. Додатково в автобіографії можуть бути подані відомості про батьків, деталізація трудової діяльності, урядові нагороди тощо. Проте автобіографія-конспект має бути побудована як окремі тези, кожна з яких починається з нового рядка та містить цифрові й фактичні відомості про політика. Елементи автобіографічності наявні лише на початку і в кінці таких текстів, основний блок інформації подається як перелік подій без апеляції до особи автора-політика.

Для виокремлення змістових блоків в автобіографії-конспекті допускається графічні виділення: жирне накреслення, курсив тощо, тобто максимальне використання потенціалу креолізованості політичних текстів. Цей принцип повною мірою реалізований в автобіографії О. Тягнибока:

Я, Тягнибок Олег Ярославович, народився 07 листопада 1968 року у м. Львові. Українець. Громадянин України.

Освіта вища. У 1985 р. закінчив СШ № 8 у м. Львові, з 1985 р. по 1993 р. навчався у Львівському медичному інституті на лікувальному факультеті, спеціальність - лікар-хірург, 1995-1999 рр. навчався у Львівському державному університеті. І. Франка на спеціальному факультеті (правознавство).

Трудова діяльність:

1987-1989рр. - строкова служба в армії, капітан запасу медслужби.

1989- 1990рр. - санітар Львівської обласної клінічної лікарні.

1990- 1993 рр. - медбрат хірургічного, нейрохірургічного відділення Львівської міської клінічної лікарні швидкої медичної допомоги. (...)

Одружений. Разом з дружиною Тягнибок Ольгою Зіновіївною, 1968 р.н. виховую трьох дітей: Ярина-Марія, 1992 р.н., Дарина-Богдана, 1995 р.н., Гордій, 1997 р.н.

Конспективний виклад позбавлений емоційності [3, с. 257], тому його переважно використовують в офіційній політичній комунікації, коли потрібно подати протокольну інформацію про політика.

Індивідуалізованість політичних автобіографій найбільшою мірою реалізована в другому типі автобіографій - розповідях. Такі автобіографії приваблюють читача через особливий інтимізований тип оповіді, вони містять послідовну розповідь про життєвий шлях політика з елементами емоційності, оцінними характеристиками. Автобіографія-розповідь може нагадувати конспект, тобто мінімально відрізнятися від блокової подачі інформації, але такий текст вже не є штучним поєднанням змістових блоків, а становить цілісний текст, у якому дотримано усіх міжфразних зв'язків, напр., фрагмент автобіографії Ю. Тимошенко: *Я, Юлія Володимирівна Тимошенко, народилася 27 листопада 1960 року в Дніпропетровську. Після закінчення школи у 1979 році вступила на економічний факультет Дніпропетровського держуніверситету за спеціальністю «економіст-кібернетик». Під час навчання, у 1979 році, виїхала заміж за Олександра Тимошенка, а у 1980 році народила доньку Євгенію. 1984 року закінчила університет з дипломом з відзнакою, після чого почала працювати інженером-економістом на Дніпропетровському машинобудівному заводі ім. Леніна. (...)*

Характерною відмінністю двох типів автобіографій вважаємо домінування або блоково-змістового, або хронологічного принципу подання інформації. В автобіографії-розповіді визначальним принципом є хронологічний, тому події життя не кваліфіковано за належністю до різних життєвих сфер (кар'єра, освіта тощо), а подано так, як вони відбувалися в реальності.

Прикладом класичної автобіографії-розповіді можна вважати автобіографічний текст Н. Королевської: *Я, Наталія Королевська, народилася у 1975 році в місті Красний Луч Луганської області. Мати - вчитель, батько - шахтар. Закінчила школу у 1991 році зі срібною медаллю. З 17 років - у бізнесі. Пройшла шлях від менеджера до комерційного директора компанії «Мета». У 23 роки створила власне приватне підприємство, яке за 10 років перетворилося у найбільший холдинг. У сферу діяльності холдингу входило виробництво продуктів харчування, сільське господарство, будівництво. Холдинг забезпечував робочими місцями більше 10 тисяч чоловік. (...) 3 грудня 2012 року працюю міністром праці та соціальної політики. Заміжня, виховую двох синів (Ростислав, 11 років та Ярослав, 4 роки).*

Проблема автобіографії, на відміну від біографії, полягає в тому, що людина змушена розповідати про свої професійні досягнення скромно, у суспільстві не прийнято хизуватися власними перемогами. Проте завданням політичних текстів є створити образ непересічної особистості: така суперечність ускладнює завдання під час написання автобіографій. Кожна життєва подія має бути написана з урахуванням майбутнього іміджу політика, тобто посилювати іміджеві характеристики, не демонструючи нескромності її автора.

З цією метою в деяких автобіографіях обирають такий тип розповіді, для якого характерна особлива інтимізація викладу: автор нібито розповідає про себе не масовому читачу, а одній людині, своєму другу чи знайомому. Для цього текст насичують подробицями особистісного характеру, додають емоційності. Яскравим прикладом такої автобіографії є представлена на офіційному сайті

*

А. Гриценка. Хоч вона дуже велика за обсягом і супроводжується численними фотографіями молодого політика, текстова частина заслуговує на увагу. Наведемо початковий фрагмент тексту: *Я народився 25 жовтня 1957 року в селі Багачівка Звенигородського району Черкаської області. Три роки ми жили сім'єю разом із бабусяю. Потім батьки переїхали у шахтарське містечко Ватутіне, де знайшли роботу. Живуть там дотепер. (...) Шкільна наука давалася мені легко. Батьки ніколи не перевіряли моїх уроків: і часу в них не було за роботою, та й не сидів я над уроками більше 15 хвилин. Більше читав художні книжки, по кілька в день, починаючи з першого класу. Знаю точно, що мій формуляр у бібліотеці шахтарського клубу був найтовстішим і серед дорослих. Та й шкільний табель додому приносив із самими п'ятірками. (...)*

Текст наведеної автобіографії має виражений креолізований характер, оскільки елементи спогадів політика виділені дрібним шрифтом і курсивом, завдяки чому привертають підвищену увагу. А підтвердження наведеної інформації фотографіями посилює ефект полікодового тексту, який сприймається не лише на текстовому рівні, а й на візуальному.

Проаналізовані тексти автобіографій мають певні особливості на рівні стилістики. Ці вимоги виконуються в політичних автобіографіях-конспектах, де все підпорядковано правилам композиційного характеру: строга стандартизація елементів, розташування окремих частин, дотримання вимог щодо лексики і синтаксису, тобто текст відповідає нормам офіційно-ділового стилю, напр.:

Арсеній Петрович Яценюк. Лідер «Фронту Змін».

Дата й місце народження: 22.05.1974, м. Чернівці.

Освіта: вища. Закінчив Чернівецький державний університет імені Юрія Федьковича, юридичний факультет, спеціальність - «правознавство» (1996); Чернівецький торгово-економічний інститут Київського торгово-економічного університету, спеціальність «облік і аудит» (2001). У 2004 році захистив дисертацію та здобув науковий ступінь кандидата економічних наук.

На мовностилістичному рівні до офіційно-ділових текстів висувають жорсткі вимоги: «високий ступінь стандартизації мовних засобів, виразна логізація викладу, майже цілковита відсутність емоційності та образності, широке використання безособових і наказових форм» [5, с. 6], що сприяють суворій регламентації текстів політичних автобіографій та спричиняють появу тезових, стислих політичних текстів, що позбавлені будь-яких елементів емоційності та художності, напр.:

Царьов Олег Анатолійович. Кандидат у президенти України. Антифашист.

- Народний депутат України (самовисування)

- Голова Дніпропетровської обласної організації Партії Регіонів

- Голова Антифашистського форуму України

- Радник Прем'єр-міністра України

- Кавалер ордена «За заслуги» III ступеня

Проте дотримання вимог офіційно-ділового стилю фіксуємо лише в політичних автобіографіях-конспектах. Автобіографічні розповіді, навпаки не відповідають вимогам, вони тяжіють до художньо-публіцистичного стилю, що характеризується підвищеною образністю та емоційністю. Відхилення від офіцій-

но-ділового стилю в автобіографіях-розповідях переважно є незначним. Так в автобіографії Ю. Тимошенко фіксуємо лише окремі випадки порушення вимоги як-от: яскраві епітети та іронію, що загалом не характерно для автобіографій' напр.: *3 30 грудня 2011 року я перебувала в Качанівській виправній колонії №54 у Харкові. (...) Не зважаючи на висновки німецьких лікарів, які мене оглянули та рекомендували проводити лікування в спеціалізованому стаціонарі, та відповідний притис Європейського суду з прав людини, влада Януковича продовжує ігнорувати цю проблему, дезінформуючи суспільство про нібито "квітуче" здоров'я екс-прем'єра.*

Тотальні порушення стилістики офіційно-ділового стилю наявні в автобіографії А. Гриценка. Особливо це стосується ліричних відступів, де подано спогади політика про дитинство і юність. Ці фрагменти взагалі мають ознаки художнього стилю, вони нагадують мемуари, напр.: *Мені пощастило й самому відчувти самотійний політ. Не приховуватиму - я про це мріяв. Одного разу умовив заступника командира ескадрильї взяти мене в кабінку інструктора і дати можливість покерувати літаком. То був нічний виліт, туман і дощ - видимість практично нульова. Досі пам'ятаю: передбачався 25-хвилинний маршрут, потім посадка - зліт без зупинки (з конвеєра) і ще 25 хвилин у небі. Скажу відверто: вже перших 25 хвилин мені вистачило для того, аби відчувти, що це таке - в суцільній темряві покладатися лише на прилади. Однак ніхто не просив: «Зупиніть Землю, я зійду». З літака зійшов окрилений, а новий досвід спонукав мене ще більше поважати пілотів.*

Отже, політична автобіографія, незважаючи на те, що є жанром офіційно- ділового стилю, здебільшого не відповідає нормативним вимогам, а створюється згідно з вимогами публіцистичного або художньо-публіцистичного стилю, оскільки містить елементи образності та емоційності і в ній посилене авторське «я» на рівні змісту та форми.

Висновки. Політична автобіографія є одним із засобів вербалізації автоіміджу політика й реалізована в двох жанрових різновидах - автобіографія- конспект та автобіографія-розповідь. Перший різновид підпорядкований вимогам офіційно-ділового стилю, - другий відповідає художньо-публіцистичним, проте завданням обох є створення образу сучасного політика як людини- легенди.

Література

1. Кондратенко Н. В. Український політичний дискурс : текстуалізація реальності : монографія / Н. В. Кондратенко. - Одеса : Чорномор'я. 2007. - 156 с.
2. Кривоносов А. Д. PR-текст в системе публичных коммуникаций / А. Д. Кривоносов. - СПб.: Петербургское востоковедение, 2002. - 288 с.
3. Мацько Л. І. Стилiстика української мови : [пiдручник] / Л. І. Мацько, О. М. Мацько, О. М. Сидоренко. - К.: Вища школа, 2003. - 462 с.
4. Ольшанский Д. В. Политический PR / Д. В. Ольшанский. - СПб.: Питер, 2003. - 544 с.
5. Пономарів О. Д. Стилiстика сучасної української мови : [пiдручник] / О. Д. Пономарів. - Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, 2000. - 248 с.
6. Черепанова И. Ю. Заговор народа : Как создать сильный политический текст / И. Ю. Черепанова. - М.: КСП+, 2002. - 464 с.

Кондратенко Н. В. Структурно-семантические особенности автобиографических политических текстов

Статья посвящена анализу текстов автобиографического характера, функционирующих в украинской политической коммуникации. Выявлены особенности структурно-композиционного и лингвостилистических типа, а также предложена типология политических автобиографий.

Ключевые слова: политическая коммуникация, политический текст, автобиография, политический имидж.

Kondratenko N. V. Structural-semantic features autobiographical political texts

This article analyzes autobiographical texts that operate in Ukrainian political communication. The features of structural and compositional and stylistic type, and suggests a typology of political autobiographies.

Key words: political communication, political texts, autobiography, political image.